

Рецензія на дипломне дослідження

КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОВИ ІНТЕРНЕТУ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ,

виконане Даною Орловою

Рецензована праця присвячена відносно новому і надзвичайно цікавому з лінгвістичного погляду явищу – мові Інтернету. Справді, феноменальним на сьогодні є в усьому світі розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій, який, своєю чергою, розширює межі цитомо обмеженої вузьким колом програмістів та комп'ютерних інженерів специфічної мови на широкий загал користувачів Інтернету. Як явище гетероморфне, мова Інтернету, з одного боку, є наслідком взаємодії комп'ютерного сленгу, професійного жаргону, молодіжного сленгу, з іншого – мовної системи. Цікаво, що у контексті дослідження мови Інтернету на україномовному матеріалі є усі підстави говорити про взаємодію системи досліджуваної мови (у нашому випадку української як мови-реципієнта) та англійської і частково російської (як мови-донора) з огляду на численні транспозиції та специфічне асимілювання мовою комп'ютерного сленгу англійських і російськомовних елементів. Явище таких системних взаємодій заслуговує на глибоке і всебічне опрацювання, і дипломна праця Дани Орлової є, на нашу думку, вдалим кроком на цьому шляху. Студентка зосередилася на одному із аспектів вивчення мови Інтернету – комунікативному її потенціалі у контексті лексико-стилістичному і функціональному. Своїм завданням авторка бачила опис комп'ютерного лексикону сленгового характеру з погляду його виникнення та формування, взаємодії та трансформацій функціональних стилів у межах мови Інтернету та вивчення реального функціонування лексичних одиниць, засвідчених словниками українського сленгу та жаргону. Динамічний аспект цього явища бачиться надзвичайно важливим. З цією метою Дана Орлова цілком вмотивовано пішла шляхом зіставлення лексикографічних даних щодо окремих сленгових виразів комп'ютерної сфери, зафіксованих словниками Т.Кондратюка та Л.Ставицької, з реальним функціонуванням їх у Інтернет-комунікації.

Авторка дипломного дослідження передусім глибоко і детально проаналізувала історію виникнення сленгу в українській мові та його специфіку, вдалася до вивчення динаміки вивчення цього явища в українській мовознавчій науці, вказавши на причини недостатньої активності української жаргоно- та сленгології. Справді, сьогодні в українському суспільстві надзвичайно гостро постає питання культивування літературної мови та мовного стандарту на тлі такого соціомовного явища, як суржик, тому й серйозних праць, присвячених вивченню субстандарту, до якого тяжіє комп'ютерний лексикон, наразі лише одиниці. Натомість, як цілком слушно зауважує Т.Кондратюк, не слід доходити у очищенні мови від усіх нелітературних елементів до абсурду, адже далеко не завжди позанормативне – це мовний бур'ян. За нашим глибоким переконанням, усе, що на перший погляд виходить за межі мовної норми, перебуває у тісній взаємодії із мовною системою, є її різноманітним породженням і має право на існування та скрупульозне вивчення так само, як і те, що перебуває у межах мовної норми. Воно дає нам, своєю чергою, знання про те, як твориться і формується системне у мові з погляду синхронії та діахронії. Певна зниженість субстандартної лексики, її не нормативність, маргінальність не повинні стати перепонами на цьому шляху. Цей гіпертрофований субкод належно до мови не адаптований, адже, за переконанням Л.Ставицької, на рівні метамовної свідомості носіїв мови немає чіткого уявлення про семантичну структуру того чи іншого жаргонізму, його правопис, походження тощо. Внести посильний внесок у виправлення цієї ситуації покликана і рецензована нами дипломна праця.

Вивчаючи місце комп'ютерного сленгу у сучасній мовній комунікації, Дана Орлова виявила особливості комп'ютерного дискурсу, що опирається на два різні мовні коди –

комп'ютерний жаргон та комп'ютерний сленг, констатуючи цілком реальний факт нерозрізнення, а відтак і змішування цих рівнів субстандарту в українських (і не лише українських) дослідженнях. Проте не завадило б тут навести аргументи дипломниці на користь вибору саме терміна *сленг*. У праці студентка чітко окреслила особливості мови Інтернет-текстів, виокремивши їх писемну фіксацію, орієнтацію на розмовність, їх спонтанність, хаотичність, експресивний та емоційний потенціал, гетеросоціальність, анонімність, окремо зосередившись на джерелах, що підтримують лексику Інтернет-мови, – комп'ютерних професіоналізмах, жаргонізмах та сленгових виразах. Генетично лексику Інтернет-мови є також неоднорідним – тут авторка виокремлює питомо українські елементи та запозичені, головню з англійської мови.

До безперечних позитивів праці належить аналіз процесів формування комп'ютерної сленгової лексики. Тут систематизовано лексичні одиниці щодо способу їх творення, проаналізовано словотвірні процеси, зокрема й запозичення та адаптацію іншомовних слів комп'ютерної сфери українською мовою як мовою-реципієнтом. Аргументовано і лінгвістично грамотно описані способи адаптації та асимілювання англіцизмів комп'ютерним лексиконом як системою, що має певні закономірності, зорієнтовані передовсім на свідомі трансформації комп'ютерної лексики – хибне транскрибування, т.зв. мімікрію, стилістичну переорієнтацію іншомовного лексичного елемента, метафоризацію, метонімізацію у контексті «сміхового» характеру Інтернет-лексики як складника жаргону і сленгу. На нашу думку, доцільним тут стало б використання дипломницею статистичних методів. Це б дало змогу зробити беззаперечні висновки й узагальнення щодо словотвірної активності морфологічних та неморфологічних способів творення аналізованих мовних одиниць. Крім того, заявлений у назві дипломної праці російсько-український контекст вимагав би глибшої його експлікації – логічно було б зосередитися не лише на англіцизмах, але й на росіянізмах, які є, звичайно, менш актуалізованими, однак виразними складниками аналізованої сфери мовних одиниць (див. праці Л.Ставицької).

На увагу заслуговує також тематична класифікація сленгових одиниць Інтернет-комунікації, запропонована дипломницею, опис та коментування фактів взаємодії функціональних стилів і їх трансформацій у цьому специфічному дискурсі та особливо аналіз мови Інтернет-комунікації з огляду на гендерний її складник. Авторка цілком слушно акцентує її на маскулінній домінанті та зауважує, що загалом сучасна Інтернет-комунікація виявляє виразне тяжіє до нівелювання чоловічого і жіночого у мовленні, до того ж вивчення гендерного аспекту цього типу дискурсу ускладнене цілком об'єктивним чинником – переважною анонімністю користувачів цієї сфери спілкування.

Особливу цінність складає практична частина дипломної праці. Тут студентка чітко визначила мету та дослідницькі завдання – опрацювати лексикографічну фіксацію обраних для аналізу одиниць комп'ютерної мови, дослідити їх реальне функціонування у співвідношенні із словниковими тлумаченнями та простежити, де це можливо, витoki і шляхи виникнення сленгової одиниці. І хоча об'єктом аналізу було обрано лише окремі лексичні одиниці, що представляють інтерес з погляду їх походження чи словотвору, це не завадило дипломниці зробити цінні висновки та узагальнення. Системний підхід дозволив авторці виявити цікаві факти представленості одиниці у словнику (словниках) та відсутності у мові користувачів (с. 64, 71, 89); розширення значення слова у мові користувачів порівняно із словниковою дефініцією (с. 64-65); зафіксувати розбіжності у семантичному обсязі одиниць, зафіксованих словниками Т.Кондратюка і Л.Ставицької тощо. Дослідження реального функціонування лексичних одиниць засвідчило і процеси архаїзації окремих з них (так, жаргонізми *дрова*, *квакати* засвідчені лише словниками, натомість у актуальній мовній практиці користувачів Інтернету авторці не вдалося їх зафіксувати).

Висновки, зроблені Даною Орловою до практичного розділу праці, позначені повнотою авторського бачення досліджуваного питання. Вони – логічне продовження

праці, результат вдалої спроби здійснити глибокий аналіз «народження» і «життя» одиниць комп'ютерного сленгу у мові та мовленні. Авторка порівнює не лише дані лексикографічних джерел, але й реальне функціонування (чи його відсутність) сленгових одиниць та повного відображення цього безперечно активного мовного явища у аналізованих словниках. Хоча, можливо, тут слід було врахувати і той факт, що об'єктом порівняння стали словник жаргону і словник сленгу. Варто було б чіткіше окреслити лінгвістичний статус понять *жаргон* і *сленг* та навести їх розуміння самими авторами словників. Шкода, що у праці не представлені дані словника Олекси Горбача.

Іншим наслідком термінологічної неусталеності в українській (а як свідчить праця Д. Орлової – і в чеській) жаргонології є надміру широкий обсяг поняття *počítačový jazyk*. Бо, як нам видається, поняття *комп'ютерна лексика*, *Інтернет-лексика* не є тотожними. Вживання терміна *počítačový jazyk* на позначення комп'ютерного сленгу бачиться не зовсім вдалим. Студентка досліджувала лише окремих аспект т.зв. комп'ютерної мови і лише наприкінці дослідження вжила, на наш погляд, найбільш вичерпний термін на позначення специфіки одиниць комп'ютерного сленгу (можливо, і надто розлогий) – *počítačový jazyk s výraznou expresivně-emocionální složkou*. Однак це не закид авторові – випрацювання точного терміна на позначення аналізованих дипломницею сленгових одиниць, очевидно, ще чекає на своє вирішення.

В цілому дипломне дослідження справляє хороше враження глибиною та системним баченням проблеми, належним науковим стилем викладу, логікою та аргументованістю, коректністю висновків, цікавим ілюстративним матеріалом. Окремі зауваження, висловлені нами, мають побажальний характер і жодним чином не знижують високої оцінки рецензованого дипломного твору.

Дипломна праця Д. Орлової є самостійним серйозним лінгвістичним твором, що має і значну прикладну цінність. Її результати можуть прислужитися у дослідженнях українського субстандарту, особливо при укладанні словника українського комп'ютерного сленгу. Рецензована дипломна праця свідчить про високий рівень лінгвістичного підготовки її автора, наявність здібностей до наукової діяльності, передусім лінгвістичної інтуїції, відповідальності у доборі ілюстративного матеріалу. Вона допускається до захисту і може бути оцінена найвищим балом.

Рецензент

доктор філологічних наук,
завідувач кафедри загального мовознавства і славістики
Рівненського інституту слов'янознавства (Україна)

Янгельська А.М.

